

Рекомендації щодо покращення ситуації з правами людини в Україні

З часу Революції Гідності пройшло понад півтора року, однак залишаються не вирішеними багато системних проблем порушення прав людини та основоположних свобод. Основними причинами цього є безкарність за порушення прав людини, корупція, відсутність ефективних механізмів реалізації або захисту прав.

Тому необхідно, незважаючи на всі труднощі, продовжити реформи для захисту прав людини та основоположних свобод, зокрема, здійснити наступні кроки.

1. Завершити розслідування злочинів, вчинених під час Євромайдану.
2. У контекст проведення АТО та анексії Криму необхідно:
 - Внести зміни до законодавства, що зумовлені імплементацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду, а також міжнародними угодами, ратифікованими Україною, що стосуються правил і методів ведення війни;
 - Забезпечити незалежне, швидке та системне розслідування злочинів, що відповідають ознакам міжнародних злочинів;
 - Законодавчо врегулювати питання обміну полонених;
 - Створити необхідні умови для евакуації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із зони проведення бойових дій;
 - Запровадити простий механізм переведення соціальних виплат у межах України, незалежно від зареєстрованого місця проживання особи;
 - Забезпечити населенні пункти, розташовані в безпосередній близькості до лінії зіткнення, транспортним сполученням, регулярними поставками товарів та гуманітарною допомогою, можливістю отримувати медичні послуги;
 - Спростити процедуру отримання гуманітарної, благодійної, технічної та іншої безповоротної допомоги ВПО, посилити співпрацю з неурядовими та міжнародними організаціями з цього питання.
3. Розробити проект нової Конституції, при цьому:
 - Привести у відповідність до міжнародних стандартів розділи про засади конституційного ладу, про права людини та основоположні свободи, про вибори та референдуми;
 - Уніфікувати положення щодо прав людини зі стандартами Європейської Конвенції прав людини, а також інших міжнародних угод, ратифікованих Україною;
 - Використати норми Хартії засадничих прав Союзу, на яку посилається Лісабонський договір, підписаний в грудні 2007 року і пізніше ратифікований усіма державами-членами ЄС, – про вільних рух товарів, капіталів та робочої сили, про права молоді, про права літніх людей, про академічну свободу та інші;
 - Визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду та інших міжнародних судів, створених відповідно до міжнародного права;
 - Чітко та без обмежень визначити право особи подати конституційну скаргу у випадку, коли застосований щодо неї закон порушує права людини та основоположні свободи.

4. Здійснити комплексну реформу системи кримінальної юстиції:

- Завершити реформування прокуратури через створення Державної служби обвинувачення та відповідної зміни функцій та повноважень прокуратури, забезпечити її політичну незалежність та достатнє фінансування;
- Ухвалити проект Кодексу про кримінальні проступки, змінити одночасно Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення;
- Продовжити реформу міліції на основі поваги до прав людини, принципів верховенства права, демілітаризації, деполітизації та децентралізації, підвищення підконтрольності та прозорості, тісної співпраці з населенням та місцевими громадами, професійної підготовка персоналу;
- Здійснити реформу СБУ та інших спецслужб з метою забезпечення дотримання ними прав людини та основоположних свобод;
- Здійснити реформу Державної пенітенціарної служби України;
- Продовжити процес створення та впровадження ювенальної юстиції.

5. Забезпечити ефективний контроль громадськості за правоохоронними органами, зокрема, через діяльність громадських рад, обов'язкових консультацій з громадськістю щодо визначених законом питань, обов'язкового опублікування проектів рішень, щорічних публічних звітів СБУ, МВС та інших правоохоронних органів щодо дотримання в своїй діяльності прав людини, що має включати інформацію:

- щодо здійснених оперативно-розшукових заходів, які обмежують права людини (негласні обшуки, прослуховування телефонів та контроль інших комунікацій тощо), кількості санкцій, отриманих для проведення таких дій;
- кількості затримань та кількості отриманих санкцій на затримання особи;
- здійснених інших оперативних і слідчих дій, передбачених законами;
- кількості кримінальних проваджень та кількості осіб, котрим оголошена підозра у вчиненні злочинів тощо,
- кількості переданих до суду кримінальних обвинувачень та кількості осіб, що були виправдані або були засуджені;
- іншої інформації, що стосується обмеження чи захисту прав людини та основоположних свобод.

6. Створити незалежний орган (механізм) для проведення ефективного розслідування тверджень про застосування катувань чи жорстокого поведіння працівниками міліції та кримінально-виконавчої системи.

7. Забезпечити обов'язковість виконання рішень Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН проти катувань, Комітету ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок та інших комітетів ООН, що мають компетенцію розглядати індивідуальні скарги.

8. Законодавчо забезпечити можливість перегляду Верховним Судом України кримінальних справ, щодо яких є обґрунтовані сумніви в законності вироків.

9. Встановити можливість заміни покарання у вигляді довічного ув'язнення на інше покарання.

10. Завершити судову реформу, забезпечуючи незалежність та відповідальність суддів, а також виконання державою судових рішень.

11. Розширити обсяг надання безоплатної правової допомоги держави (БПД), а також збільшити систему БПД.

12. У сфері виборчих прав та референдуму:
- Прийняти Виборчий кодекс;
 - Змінити систему виборів до парламенту на пропорційну систему з відкритими регіональними списками;
 - Внести зміни до законодавства, котрими зняти обмеження для участі політичних партій у виборах, зокрема, щодо часу створення партії;
 - Знизити прохідний бар'єр до парламенту до 3% голосів виборців;
 - Прийняти новий закон про всеукраїнський та місцевий референдуми та інші форми прямої демократії, наприклад, передбачити, щоб органи влади обов'язково розглядали проекти рішень, що підтримані певною кількістю громадян;
 - Законодавчо передбачити ефективну процедуру відкликання місцевого голови та депутатів місцевих рад;
 - Впровадити чіткий та прозорий механізм контролю за фінансуванням політичних партій, а також фінансуванням політичної реклами.

13. У сфері свободи об'єднань:
- Скасувати адміністративну відповідальність за діяльність незареєстрованих громадських об'єднань (ст. 186-5 Кодексу про адміністративні правопорушення);
 - Переглянути податкове законодавство щодо надання пільг для отримання неприбутковими організаціями коштів від фізичних та юридичних осіб для здійснення суспільно-важливої неприбуткової діяльності.

14. У сфері свободи мирних зібрань:
- Скасувати дозвільний порядок проведення мирних зібрань релігійним організаціям (ч.5 ст. 21 закону про свободу совісті та релігійні організації);
 - Розробити та ухвалити окремий закон «Про свободу мирних зібрань» щодо визначення обов'язків органів влади під час проведення мирних зібрань;
 - Скасувати ст. 185-1 та 185-2 Кодексу про адміністративні правопорушення.

15. У сфері свободи вираження поглядів необхідні такі дії:
- Продовжити створення громадського телерадіомовлення, забезпечуючи незалежну політику мовлення та належне фінансування;
 - Законом заборонити створення державних ЗМІ та визначити процедуру роздержавлення усіх державних ЗМІ шляхом їх приватизації колективами, продажу або ліквідації;
 - Привести у відповідність міжнародним стандартам та між собою закони «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних» та інші, після чого привести у відповідність до цих базових законів усе інформаційне законодавство;
 - Скасувати закон «Про захист суспільної моралі»;
 - Скасувати закон «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»;
 - Скасувати дозвільний порядок державної реєстрації друкованих ЗМІ;
 - Ліквідувати Державний комітет з питань радіо та телебачення та Міністерство інформаційної політики України.

16. У сфері соціальних та економічних прав необхідно:
- Здійснити поділ соціальних виплат на ті, що визначені як реалізація соціально-економічних прав та ті, що є наслідком зайняття певних посад чи отримання певних привілеїв;
 - Законодавчо визначити, що соціальні виплати, котрі визначаються в залежності від зайнятої посади чи отриманого привілею можуть обмежуватися в залежності від економічної ситуації в країні;
 - Заборонити скорочувати чи не забезпечувати фінансування витрат, що спрямовуються на реалізацію соціально-економічних прав громадян (наприклад, що стосуються бідних, вразливих верств населення, людей з інвалідністю тощо);

- Здійснити акцент соціальної політики на адресну допомогу тим, хто її потребує;
- Включити недержавні організації на засадах рівного партнерства в систему надання соціальних послуг.

17. У сфері трудових прав є необхідними такі дії:

- Розробити та ухвалити новий Кодекс законів про працю, концепція якого не повинна передбачати пріоритет інтересів працедавця перед інтересами робітників;
- Забезпечити рівні права усіх профспілок в системі контролю за діяльністю адміністрації підприємств, у розробці та прийнятті колективних договорів;
- За відмову у реєстрації та дискримінацію незалежних профспілок передбачити відповідну адміністративну та кримінальну відповідальність;

18. Забезпечити оприлюднення податкових декларацій депутатів Верховної Ради, міських та обласних рад, міських голів, а також посадових осіб, які належать до 1-3 категорії держслужбовців.

19. Скасувати закон «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» та зупинити виділення коштів на виконання цього закону; розробити нові закони щодо документів, котрі посвідчують особу, а також визначити новий порядок здійснення реєстрації громадян за місцем проживання. Завершити створення електронного реєстру реєстрації фізичних осіб.

20. Здійснити справжню реформу системи реєстрації майнових прав з відкритими реєстрами нерухомого майна, земельного кадастру, тощо.

21. Внести зміни до законодавства щодо протидії усім формам дискримінації, зокрема, реформувати систему кримінальної та адміністративної відповідальності, а також розробити Національну стратегію по попередженню дискримінації.

22. Розробити та ухвалити закон «Про обов'язкове медичне страхування» і впровадити цю систему в Україні.

23. Здійснити реформи, спрямовані на визначення чіткої процедури повного виконання пілотних та квазіпілотних рішень Європейського суду з прав людини щодо України.

24. Ратифікувати 3-й додатковий протокол Конвенції ООН про права дитини, який створює можливості для дітей подання індивідуальних скарг.

25. Реформувати відповідно до європейських стандартів систему невійськової (альтернативної) служби, розширивши підстави для її проходження, а також способи її проходження.

26. Ратифікувати Конвенцію Ради Європи щодо попередження та боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством